

Barátaim, akik besúgóim is voltak

Négyszázötven évvel ezelőtt még tartott Kőszeg ostroma. Apám egy újabb agyműtét esélyeit latolgatja betegágában. (Nem. Sosem latolgatta. De ez sem igaz így. Ezt is módosítani kell. Mai szóhasználattal: felül kell írni.) Andor Csaba jár föl hozzánk készülő regényéből felolvasni. Közeledik a magyar nemzeti teniszbajnokság. Anyám későbbre halasztja nyugdíjazását. Néhány felsliccelt zakót kapok ajándékba Amerikából. Jurisics Miklós kapitány 28 huszárral, 18 német lovas katonával és 700 menekült fegyvertelen paraszttal védte a várat.

Több oldalú, ellenőrzött információk szerint egy fiatalokból álló laza csoportosulás irodalmi jellegű lapot szeretne indítani. Az eddig rendelkezésünkre álló, több oldalú adatok szerint a lapalapítással ellenzéki politikai nézeteik kifejtésére és terjesztésére szeretnének fórumot teremteni. Eddig mintegy 60 személyt kerestek meg támogatás és az első néhány szám „megtámadhatatlanságához” szükséges írások megszerzése céljából. Kapcsolataik között számos – osztályunk, illetve társosztályaink által ellenőrzött – személy van („Várakozók”, „Kopasz”, „Kutyás”, „Tudós” stb.).

Az információk a BM III/III-4-b alosztály „Andics Gábor” fedőnevű titkos megbízott és a több, az alosztályunk által alkalmazott 3/a és 3/e ellenőrzés útján jutottak birtokunkba.

A fentiek alapján az ellenséges tevékenység felderítése, megelőzése, félbeszakítása és dokumentálása céljából

HATÁROZATOT

hoztam Györe Balázs és Csillag Veronika elleni bizalmas nyomozás bevezetésére és „Alapítók” fedőnéven Csoport dosszié nyitására. Nevezettek „M” időszak esetén történő őrizetbe vételétől eltekintünk.

(A Föld a születés pillanatában a Bikáról elnevezett kozmikus mező 15-ik fokán róttá örök pályáját a Nap körül.) Ezerkilencszázhetvenkettőben Kecskeméten szilvesztereztünk. Nem volt jó. Nem sikerült megszólalni. A lélekben maradt valami örökre. (Ez nem tiszta. Maszatolás. Nem teljesen érthető. A lélekben? Mit jelent? Hol van?) Valami, valami nagyon fontos, soha fel nem hozható onnan. (Vagyis? Vagyis: van valami, illetve kellene lennie valami nagyon fontos[nak] [ezt honnan tudom? Érzem? Néha?], amit a felszínre kellene hozni, de tudjuk [tudom] [biztosan?], hogy sohasem hozhatjuk fel – lenn marad életünk végéig.)

Lassúsággal és hallgatással érkezünk meg az alföldi városba. Vannak helyek és emberek az életünkben, ahova-akikhez visszatérünk. Nem hódítani akarunk ilyenkor, hanem visszahúzódni. Érezni egy bizonyos belső remegést, lüktetést, méhen belüli teljes állapotot. Így érkezünk meg

a barátainkhoz mi is, reszketéssel, gondolatok gyöngéd faragásával, feszülő éggel a fejünk fölött. A lakást üresen találtuk. A nagyszobában fölráztuk az éjszakai párnákat, összeraktuk az ágyneműt, kiszellőztettünk, föltettünk egy régi lemezt, elmosogattunk. Szczepan írogatott valamit, végül én is pötyögtetni kezdtem az írógépen. A lassúságot és a hallgatást próbáltam megfogalmazni.

Ottlik hagyatékával bíbelődöm, éppen a családi fényképekhez értem. Úgy látszik, öregszem, már csak a nagymamákba tudok beleszeretni. A mama, túl a hatvanon, végre kezd úgy kinézni, ahogyan kell, ahogyan Ottlik anyját elképzeltem. A húszéves lányt, ha szembe jönne az utcán, észre se venném. A negyvenéves asszonyt talán már igen. A hatvanéves özvegyel akár le is feküdnék. Hát még a nagymamával! Ez a Benyovszky Bianka igazán kedvemre való fehérnép, milyen kár, hogy több mint egy évszázad választ el tőle!

Egy pikk hármassal vacakolok. Ez nem bridzs kártya, csak egy francia kártya, hiszen ott van rajta a 3-as szám! Valami időpont is kellene mellé, lehetőleg C-14-es vizsgálat nélkül. Megfordítom a lapot: olyan, ahogyan egy francia kártya hátlapja általában kinéz, eltekintve attól, hogy a mintázatában egy horogkeresztet látok.

Ahogy haladtunk, ahogy távolodtunk a szállodától, egyre fényesebb, tisztább, élesebb lett a levegő. Az áramlás. A világmindenség. Egymás szavába vágva beszélünk, vitáztunk. Megpróbáltuk a legegyszerűbben és legpontosabban kifejezni magunkat. A gondolatokat. Megpróbáltunk *mindent* elmondani. Hidakon lépkedtünk, szigeteket érintettünk, csendes csatornák mellett vezetett el az utunk. Nem tudtuk, merre járunk. Nem volt fontos. Egyikünket sem érdekelt, hogy eltévedünk-e. Határozottságot sugároztak a mozdulataink, biztosak voltunk önmagunkban. Néptelenutcák. Világosság. Mindenki aludhatott már a környező házakban. Lépéseink kopogtak a kövezeten. Éreztem, hogy élek. Éreztem, hogy létezem, nemcsak élek. Az éjszaka mélyén gyalogoltunk. Akkor azt gondoltam arról a sétáról és beszélgetésről és együttlétről és világosságról, hogy ez a barátság. Tizenöt év telt el. Hajnal felé jutottunk vissza rideg szállodánkhoz, kimerülten. Megismerkedtem Mercedessel, apámat megoperálták agydaganattal, leérettségiztem, újságíró-gyakornok lettem Székesfehérvárott, ládákat cipeltem egy Majakovszkij utcai raktárban. Aztán 1971-ben engem is fölvettek a bölcsészkarra.

Hogyan terjed a hír? Hány besúgóra, hány lehallgató készülékre és lehallgatóra van szükség ahhoz, hogy néhány napon belül minden információ eljusson a Belügyminisztériumhoz? Próbálok megbecsülni, de nem megy. Tanulmányoznom kellene a szakirodalmat. Még szerencse, hogy a Magyar Tudományos Akadémia Filozófiai Intézetében dolgozom, így aztán a szamizdat házhoz jön.

Elovasom Medvegyev könyvét az orosz posta működéséről, de nem érzem úgy, hogy okosabb lettem. Talán, ha magam is kíséreltetni kezdenék, miként Medvegyev tette, amikor már csak azért adott fel változatos küllemű és beltartalmú leveleket nap mint nap, hogy rájöjjön: mennyi idő alatt és milyen külsérelmi nyomokkal jut (vagy nem jut el) a levél a címzethez. Tudományos kutató lennék magam is, illő lenne valami hasonlót kieszelnem.

Hosszú időbe telik, amíg rájövök a megoldásra, s utána évek telnek el, amíg a megfigyelésre alkalmas helyzet előáll. Azzal vigasztalom magam, hogy a napfogyatkozást sem lehet akkor tanulmányozni, amikor éppen eszünkbe jut; ki kell várni a kedvező pillanatot. Einstein kívárta, amíg a fénynek a gravitációs térben való elhajlását az éppen soron következő napfogyatkozás alkalmával kimutatták. Várni én is tudok, ha van mire.

Intézkedési terv:

1. Az ügyben jó operatív lehetőségekkel rendelkező „Andics Gábor” fn. tmb. tartójának – BM III/III-4-b alosztály, Szabó Balázs r. fhdgy. elvtárs – megadjuk hírigényünket és előzetes megbeszélés alapján részt veszünk a tmb. magatartásvonalának kidolgozásában (határidő: 1978. március 30.)
- 2.
3. A Komárom megyei RFK III/III osztálya útján felderítjük Györe Balázs pontos munkahelyét és ideiglenes lakóhelyét (határidő: 1978. március 20.).
- 4.
5. Mozgásuk, programjaik, további kapcsolataik stb. felderítésére javaslatot teszünk 3/a ellenőrzés egy évre történő bevezetésére.

6. „K” ellenőrzést vezetünk be 300 napra, különös tekintettel az esetleges külföldi kapcsolatokra (határidő: márc. 20.).
7. Ha az ellenőrzés során olyan adataink keletkeznek, amelyek arra utalnak, hogy lakásukon rendszeresen tartanak az ellenséges tevékenységhez kapcsolódó összejöveteleket, akkor megvizsgáljuk 3/e operatív technikai rendszabály bevezetésének lehetőségét. A beépülésre külön javaslatot teszünk.
8. A célszemélyeket útlevélfigyelőztetjük, útlevélananyagukba betekintünk és arról feljegyzést készítünk.
9. Az operatív helyzettől függően külső figyelmet alkalmazunk (határidő: folyamatos).
10. A felmerülő kapcsolatok között hálózatkutatót folytatunk.
11. A célszemélyek baráti, ismertségi köréből 3-4 főt kiválasztunk és a legalkalmasabbakat beszerezzük.
A kiválasztás határideje: 1978. márc. 31.
A tanulmányozás határideje: 1978. április 30.
A beszerzés határideje: 1978. május 31.
12. A megszerzett információkat folyamatosan értékeljük, elemezzük, szükség szerint tájékoztató jelentést készítünk a felső szakmai, állami és pártvezetés részére (határidő: folyamatos).
13. Felderítjük a lapalapítási kísérlethez esetleg később kapcsolódó további ellenséges személyeket. Amennyiben a célszemélyek és kapcsolataik illegális formában folytatnák az ellenséges politikai tartalmú anyagok készítését és terjesztését, akkor a további megelőzés, illetve bomlasztó jellegű operatív kombinációk alapjának megteremtése céljából titkos kutatást hajtunk végre a célszemélyek lakásán, illetve munkahelyén.

Lakótárs érdeklődik az írógépem iránt. Papírt szorongat a kezében, rajta kézzel írt szöveg, kéri, hogy gépeljem le. Ha tudná, hogy három írógépem van! A táskagépemet szokták leggyakrabban kölcsönkérni a barátaim, arról nem szívesen adnék mintát a Belügyminisztériumnak.

Aztán van itt egy nagyobb asztali gép. Ha valamit 5-6 példányban kell gépelni, kiváló. Éppen ezért ritkábban ugyan, de ezt is kölcsönkérlik néha. Marad tehát az NDK szedőírógép. Olyan súlyos, hogy alig lehet megmozdítani. Egy hónapig tanultam rajta az írást, nem is kéri kölcsön soha senki. Egyszer használatos karbonszalag van benne, a laikusok elriasztására. Aki csak leült mellé dolgozni, tíz percen belül feladta. Ennél a gépnél nem szabad hibázni, visszalépni. Ha egyetlen betűt is elvétek, pontosan tudnom kell, hogy milyen szélességű volt. Ha „r”, akkor hármatot kell visszalépnem, ha mondjuk „w”, akkor ötöt. Amíg nincs a táblázat a fejemben, addig neki sem kezdhetek az érdemi munkának.

Lesz egy jó napja a Belügyminisztérium írásszakértőjének! Ezeket a gépeket már régen a szemétkébe dobták (fillérekért vettem a bizományi áruházban). Messziről felismerni az ezen készült írást, nem kell nagyítóval vacakolni, az íráskép, hála a karbonszalagnak, pengeéles. A lakótárs elismerően nézi a gépelt szöveget, olyan, mintha nyomdában készült volna. Szemmel láthatóan nagyon elégedett. Teljesítette a feladatát. (Én is a magamét.)

Később elgondolkodom: kicsi ugyan ez a garzonlakás, de talán elférne itt egy negyedik írógép is, a Belügyminisztériumnak fenntartva. Mégsem vásárolok új gépet.

Gondoljon arra, hogyan írna történelmi munkát arról, hogy én mivel töltöttem a múlt hetet. Ehhez összegyűjti az e-mailjeimet, a számláimat és így tovább. Nos, ezek mind autentikus források, de egyik sem árulja el sem a saját történetét, sem azt, hogy én éppen akkor mit csináltam. Néme-lyik e-mailemben esetleg hazudok, vagy nem teljesen igaz dolgokat mondok, udvariaskodom, önnek pedig össze kellene rakogatnia minden ilyen forrást, és összevetnie más forrásokkal, és csak akkor juthat el odáig, hogy elég jól beszámol a múlt heti viselt dolgaimról... A történelemhez akkor találjuk meg az utat, ha az összes hozzáférhető dokumentumot átvizsgáljuk, kontextusba helyezzük, és megpróbálunk rájönni, mi történt valójában. A történész egyetlen dokumentum alapján semmiben nem lehet biztos. Ez még nem jelenti, hogy az egyes dokumentum nem értékes, csak azt, hogy az embernek megfelelően sok időre, türelemre, jóindulatra, tehetségre van

szüksége, hogy összerakja és kritikusan elemezze a forrásokat, s így előállhasson egy történelmi elbeszéléssel.

...a kommunizmus az írásos civilizáció csúcspontja. Gondoskodtak arról, hogy minderről legyen papír, több példányban is, és ezeket aztán több helyen archiválták... Azaz a kommunizmus kelet-európai története – 1917-től 1991-ig – egybeesik az írás és a szövegkiadás fénykorával. És érdekes mód a kommunizmus története pontosan abban a percben zárult le, amikor a papírra írást felváltotta az elektronikus kommunikáció. Tehát bármi történik 1991 után, arról már nincs feljegyzés... egy-egy eseménynek még a közönséges kronológiáját is sokkal nehezebben tudjuk majd rekonstruálni.

Helyben. Illetékességéből, esetleges felhasználás céljából megküldjük bizalmas úton keletkezett információnkat: „Györe Balázs értesüléseim szerint ügyvédet keres, aki pontosan ismeri a folyóiratalapítással kapcsolatos jogi kérdéseket”. Jávor Miklós r. szds. Alosztályvezető

Jelentés (Bp. márc. 15.)

Adta: „Pécsi Zoltán” fn.

Vette: Kékesdi L. Gyula r. hdgy.

Hely: „Pilóta” fn. „T” lakás

A lap ötlete 1977 november-december körül vetődött fel, azóta mintegy 700 oldal kézirat gyűlt össze. Györe lakásán rendszeresen vannak „szerkesztőségi ülések” (átlagban egyszer hetente mintegy tucatnyi ember gyűlik össze). A szerkesztés munkáját azonban főleg Csillag Veronika végzi. Györe Balázs – tanítói alkalmazását követően – a tatabányai (Komárom megyei) moziüzemi vállalatnál kapott állást és keveset tartózkodik Budapesten. A kéziratok közt szerepelnek Molnár Gergely írásai (egy Pilinszky-tanulmány, Csáth Gézaról szóló írás, filmelméleti írások, filmkritikák), Esterházy Péter, Ungváry Rudolf, Nadas Péter prózai írásai, Tábor Ádám, Tábor Eszter és maga Györe Balázs versei, egy Wehner Tibor nevű tatabányai író írásai, továbbá: Temesi Ferenc, Isztray Botond (az Akadémiai Könyvtár munkatársa) és egy Balla nevű férfi írásai.

Értékelés: „Pécsi Zoltán” igen eredményesen hajtotta végre feladatát.

Megjegyzés: A jelentés tartalmából következően a bizalom teljes.

Feladat: Tartsa felszínen a Csillag Veronikával ismét felújított kapcsolatát, változatlanul mutasson érdeklődést tervük alakulása iránt. Tanulmányozza át a már összegyűlt anyagokat, azok tartalmáról adjon jelentést.

Intézkedés: A jelentésből kivonatot készítünk a BM III/III-5-a alosztály részére. Megállapítjuk a jelentésben szereplő személyek adatait, felderítjük körülményeiket, megszervezzük ellenőrzésüket.

Kékesdi L. Gyula r. hdgy

Készült 5 példányban

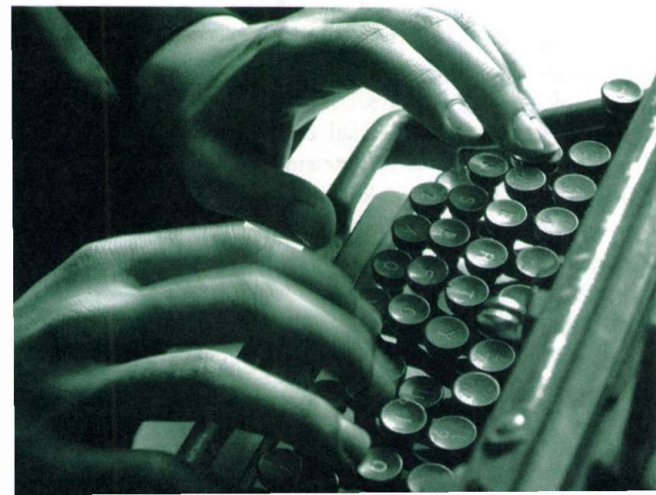
Egy másik ismerősöm Györe Balázssal találkozott. Györe a tervezett folyóiratról ezúttal nem beszélt, elmondta viszont, hogy a párizsi Magyar Műhely néhány napra meghívta. Hogy a meghívás háttérében milyen személyes kapcsolatai játszottak szerepet, erről nem beszélt. Tudomása szerint Párizs környékén valamilyen konferencia lesz, amelyen Magyarországról és más országokból is többen vesznek részt, és szeretne ezen az összejövetelen részt venni. A „szamizdat” írásokról, amelyekről korábban az egyetemen beszéltek, az utóbbi hetekben semmit sem hallottam.

Esvégh Miklós r. szds. Elvtárs, BM III/III-4-a alosztályvezető

Helyben

Megküldöm bizalmas úton tudomásunkra jutott információt:

„Pár évvel ezelőtt jó viszonyban volt egy barátom Vigh Gyöngyivel, aki statiszta szerepeket játszott több Jancsó-filmben. Járt fent Vigh Gyöngyi lakásán is, amely valahol a várnegyedben, a Bécsi kapu körül volt. Itt ismerkedett meg Vigh Gyöngyi volt férjével,

Szerb Jánossal. Szerb János körülbelül 25 éves költő, akkor az ELTE valamelyik ázsiai nyelvszak (japán vagy kínai) hallgatója volt. Vigh Gyöngyi 1976-ban egy angol állampolgárhoz férjhez ment és elhagyta az országot. Szerb Jánost azóta nem látta. Egy alkalommal olvasta verseit az ÉS-ben. Egyébként rokonai kapcsolatok fűzték a Szerb Antal családjához, de nem egyenes ági leszármazottja Szerb Antalnak.”

1978. május 17.

Berecz Károly r. szds. Alosztályvezető

Igaza van Hevesi Andrásnak: azt kell megpróbálni pontosan kifejezni, amire rosszul emlékszik az ember. Híven ábrázolni azt, amit nem tud megnevezni. Érzésekre emlékszem. Érzelmekre. Reggelekre, becsukott spalettákra, zongoraórákra, kapualjakra, nagyszünetekre, jégpályákra, jóságokra, szomorúságra. „Mások szavakra, történetekre, jelenetekre emlékeznek, én csak a saját érzéseimre, és azokból betűzők ki szavakat, történeteket és jeleneteket.”

Mondhatnám úgy is: dolgozom. Benyovszky Biankát nézem egy kicsi fényképen. 80 körül járhat, nem tud múltról és jövőről, nem tudja, hol van Kamcsatka vagy Madagaszkár, sőt azt sem, hogy hol van az igazi kalandor: unokája, Ottlik Géza. Percekig nézem a fényképet, és közben egyre jobban távolodnak tőlem mindketten, mármint Benyovszky Móric és Ottlik Géza, mintha csak azért születtek volna meg, hogy közöttük ott álljon Bianka, e heti szerelmem. („Ha a mosónőm lányát feleségül vehetném, talán boldog lehetnék.” Pessoa: Trafik)

Lenézek szobám ablakából, a Budavári palotából az Erzsébet hídra és a Gellérthegyre. Szívesebben lennék egy pincében, ahonnan felnézhetnék valahová. Madách, Ottlik, Bianka, mindenki itt van körülöttem; 35 éve nem láttam ugyan, mégis határozottan érzem, hogy a város határától nem messze él az első szerelmem, és itt, ebben a városban él az utolsó; bárhová vágyakoznék vagy menekülnék, úgy látszik, nekem itt van a helyem.

(Csak legyen annyi erőm, hogy a halálom előtt eljussak Csesztvére! Jó itt élni, de meghalni inkább oda kívánkozom.)

Melléklet

Györe Balázs (Budapest 1951. május 8. Széles Ilona) büntetlen előéletű, párton kívüli, elvált, magyar állampolgár. Iskolai végzettsége: középiskolai tanár. Munkahelye: OSZK Fölőpéldány Központ, Bp. V. Beloiannisz u. 12. t.: 326-313, szerződéses alkalmazott, munkaideje: 7.30-tól 14 óráig. Állandó lakhelye: szüleinél családtagként, 1025 Bp. Kavics u. 17/b. fszt. 3. t.: 155-510. Ideiglenes lakhelyéről nincsenek adataink. Testvére, nyugati rokona nincs. Személygépkocsival nem rendelkezik. A FIJAK tagja.

Fontosabb külföldi kapcsolatai:

- Papp Tibor író, nyomdász. 1956-os disszidens, francia állampolgár. Munkahelye: CFI, 91015 Évry, Bois de 1 Epine. Lakik: 40 rue Pascal 75013 Párizs, t.: 337.55.62
- Bujdosó Alpár. Györe kiutazását támogatja. 1979 márciusában Bpsten személyesen találkoztak. Mindkettő a párizsi Magyar Műhely tagja. Cím: 139. Jean-Jaurés 92120 Montrouge, t.: 735.8041
- Dávid Sándor könyvtáros, svájci állampolgár. 1973-as disszidens. Lakik: 4123 Svájc, Allschwil, Binninger str. 4. t.: 61-634246. Baráti kapcsolat, rendszeresen figyelemmel kísérik egymás tevékenységét.
- Szczezan Woronowicz fordító, lengyel állampolgár. Lakik: 03-48 Varsó, Szanajcy u. 10 m 20. Baráti kapcsolat, tökéletesen beszél magyarul. 1978 augusztusában meglátogatta Györét.
- Anderson Rory Francis (Perry Anderson) 11 Bisham 1 London, North-West 1. Cambridge Gate 3. t.: 935-2713 Baráti kapcsolat

Fontosabb hazai kapcsolatai:

- Dúl Antal: az MTA Könyvtár Feldolg. Könyvtárosa. Györe rendszeresen kapott tőle irodalmi jellegű írásokat.
- dr. Dornbach Alajos ügyvéd. Györe konzultált vele a lapalapítási kérvény ügyében.
- Endreffy Zoltán baráti kapcsolat. Anyagot adott.
- **Eörsi István** (ismert). Jelenleg baráti kapcsolat.
- Erdély Miklós (ismert). Több alkalommal találkoztak, anyagot adott
- Futó Péter Bp. II. Vöröshadsereg útja 94/b. V. 8. t.: 353-647 Baráti kapcsolat. Lakása találkozóhely
- Fodor Géza költő. Baráti kapcsolat. Kéziratot adott

- Gervai Judit. Kenedi ajánlására a gépírózó jelöltjük volt. Felkeresték, de nem bízták meg gépeléssel
- Horgas Béla újságíró. Györe egyik patrónusa, a volt „Eszmélet” egyik szervezője. Elsősorban a kapcsolatai révén segített.
- Láncki Katalin. Györe, Kenedi, Kovács András kapcsolata
- Józsa Mihály. Mindkettőjük baráti kapcsolata. Állást akart szerezni Györenek a Népművelési Intézetben
- Kenedi János (ismert). Baráti kapcsolat. Györe tevékenységét figyelemmel kíséri, tanácsokkal látja el
- Kovács András (ismert). Az anyaggyűjtés során folyamatos segítséget nyújtott. Baráti kapcsolat
- Kemenczky Judit költőnő. Az anyaggyűjtés során folyamatos segítséget nyújtott. Baráti kapcsolat
- Kiss Irén költőnő. Régi baráti kapcsolat
- Mandler Gyula üzletkötő. Baráti kapcsolat, rendszeresen találkozunk
- Molnár Gergely (ismert). Esetenként együttműködtek, jó ismerősök, de nem tartottak rendszeres kapcsolatot
- Nádas Péter író (ismert). A FIJAK-ból ismerik egymást. Lelkesen támogatta tervüket. Szimpátiájuk kölcsönös, ezért kapcsolatuk esetleg elmélyülhet.
- Petri György (ismert). Jó barátok, de nem tartottak rendszeres kapcsolatot.
- Réz Pál. A tervezett laphoz hivatalos támogatást próbált szerezni. Igyekezett Györe publikációs lehetőségeit szélesíteni.
- Spiró György drámaíró (ismert). Szilágyi Ákos javaslatára anyagot és fordítói munkát ajánlott fel. Kapcsolatuk nem szakadt meg, Györe számíthat rá.
- Szilágyi Ákos kritikus (ismert). Baráti kapcsolat. Elsősorban ismerősein keresztül próbált segíteni

Több kíméletet a halottaknak! Dermedten nézem az egyik lapot az Ottlik-hagyatékban. Csak fénymásolat, de semmi kétség: Ottlik Géza saját kezű írásának másolata, végrendeletének kiegészítése. Arról szól, hogy fogalmazványait, töredékeit, személyes feljegyzéseit – vagyis mindannak, amivel eddig foglalkoztam, legalábbis a 90 %-át – meg kell semmisíteni, azokat még az örököse engedélyével sem lehet közzétenni. Kezdetől fogva félszegen, pironkodva néztem bele az írásokba, mintegy magamnak is mentséget keresve, miért kívánja meg a hagyaték feldolgozása, hogy egyik vagy másik írásba beleolvassak. Most legalább (megkésve) megtudom rossz előérzetem okát.

Újabb joggyakorlat elébe nézek: el kell felejtenem Ottlikot. El kell felejtenem ifjúkori verseit és jegyzeteit, talán még szerelmemet, Benyovszky Biankát is, bár a képekre és dokumentumokra nem tér ki a végrendelet-kiegészítés.

Vagy mégsem? Alig két nappal tépelődésemet követően egy későbbi végrendelet kerül a kezembe. Abban nem szerepel ez a megszorítás. Lehet, hogy másodsor is megfeledezett arról, mit akar a kézírataival? Vagy van valahol egy későbbi kiegészítés is? Amilyen tisztátalan ez az egész ügy, jogilag annyira világos: a korábbi végrendelet kiegészítése az új végrendelettel érvényét veszítette, az abban foglaltak nem mérvadóak, ha csak elő nem kerül egy még későbbi végrendelet, vagy egy újabb kiegészítés.

Akkor tehát folytatom a feldolgozást, de innentől kezdve többé már nem olvasom Ottlikot. Még a bridzs-feladványait sem, pedig az elmúlt napokban órákat töltöttem a megfejtésükkel.

Azért magamnak újra és újra felteszem a kérdést, amelyet Max Brod és nyilván még sokan mások előttem időről időre feltettek maguknak: miért nem semmisítette meg ő maga az írásait, ha valóban ez volt a szándéka?

Írni annyi, mint ítélni. Ez a mondat is szerepelt Mercedes levelében, emlékszem. Nem tudom, mi lett a levél sorsa. Apám csillapítgatott. Nem tudtam megszólalni. Hűséggel, ragaszkodással, tisztességgel nem tudtam. Szerettem. Nem tudtam bizonyítani. (Most sem tudom.) Mercedes valóban az volt, akinek szólítottam? Én valóban az voltam, akinek szólított? Csalódtam benne? Belebetegedtem? Kírtam magamból? Megéltem? Szép volt? Kegyetlen? Milyen érzéseket használtam? Megírtam? Akkor még nem volt hasonmása az élménynek. Nyugodtan elhagyhatom a kérdőjeleket. Nem szabad sokszorosítani az érzéseket. Közeledni, pontosságra törekedni.

Hatalmas völgy fölött haladok át, kifeszített kötélpályán, szinte kúszom. A völgyben rengeteg ember. Napoznak, heverésznek. Szerelmespárokat keresek közöttük. Mindenki fürdőruhában. Egyeseken nap-

szemüveg. Sok táskarádió és napozószek. Meleg van. Valaki szembe jön velem, alig tudjuk kikerülni egymást, meginog a kötelpálya. Nem félek, inkább az „elkerülhetetlent” érzem, az „eleve elrendelést”. Átérek a túloldalra. Egy barlang bejáratánál vagyok. Sötét van. Belépek, és egy óriási hegy lábánál találok magam. A legalján és a belsejében. Innen kell majd fölkapaszkodnom, szűk járatokon át, a kacskaringós labirintusokban. Nem egyedül fogom megtenni ezt az utat. Egyre többen gyülekeznek körülöttem. Andor Csaba barátom érkezik felülről, kezében füstölő cigaretta, vállán vászontáska, az arcán szomorkás-gúnyos mosoly. Látszik rajta, pontosan tudja, mi vár rám. Tulajdonképpen hol vagyok? Mennyi ideig tart ez az út? Sötétben? Hányan megyünk? S lesz visszatérés? Újra láthatom a szerelmeseket a völgyben? Ezen morfondírozok, amikor elénk battyog egy öregember portásféle öltözékben, nagy füzettel a hóna alatt. Nem, ő nem útikalauz, mentegetőzik, senki sem fog bennünket fölfelé vezetni. Magunkra hagyatottan kell mennünk. Nála csak föliratkozni lehet, ezért a füzet, helyesebben, be lehet fizetni némi pénzt, s ennek ellenértékeként mindennap kapunk enivalót. Nem kötelező a befizetés. Zsebembe nyúlok, alig van nálam pénz, néhány 20 forintos. Átnyújtom a fém húszasokat, az öreg elfogadja, s beírja a nevemet a füzetbe. Legalább élelemről nem nekem kell gondoskodnom, gondolom magamban. Az elől állók lassan elindulnak fölfelé.

Átme gyünk (ebből az – 1983. május 12-i – álomból) egy levélbe, amelyben a barátom azt kérdezi tőlem, hogy mikor adják ki Szerb Antal ifjúkori novelláját (*Hogyan halt meg Ulpius Tamás?*), Továbbme gyünk (a levélből) egy regénybe, ahol meglehetősen sok időt töltünk, mert jól érezzük magunkat benne (*Buda*). Sok idézetet viszünk magunkkal (a regényből), felszerelkezünk, mert messzire me gyünk, fel, a hegyek közé, Engelbergbe. A faluban van egy kolostor. A falu körül, körös-körül, hófödte csúcok: *hegyeink*. Valamikor régen angyalok jelentek meg a vidéken (az egyik hegy tetején?), körülnéztek, tetszett nekik a hely, elámultak, csak hát nem tudták, hogy *élők vagy holtak közt járnak-e*. (*Mondják, az angyaloknál ez gyakori.*) Az emberek (az *élők!*) is elámultak, és elnevezték lakóhelyüket az angyalokról. Sétálunk a faluban, felnézünk a hegyekre, sziklákra, *az ismeretlen házakba, a függönyök mögé lelkünök lakóit költöztetjük*, majd bevonulunk egy kolostorba, hogy itt töltsük el életünk hátralevő részét (nem hagyjuk el többé az épületet, és nem fogadunk látogatót).

Titkot csak titokkal lehet magyarázni. Halottnak sok a dolga. Fáradtságos a holt-lét. Szerb János a kalauzunk. Amikor 1993 májusában Engelbergben jártam, nyugtalanság fogott el, izgalom, mert úgy éreztem, találkozni fogok vele, annak ellenére, hogy tudom, meghalt. (Öngyilkos lett.) Biztos voltam benne, hogy a közelemben van, figyel (engem), csak én nem láthatom. Buddhista szerzetesek ereszkedtek le a hegycsúcsról, 3 ezer méter magasból. Fürkészttem az arcukat – köztük van-e a barátom? Átmehetünk abba a könyvbe, amit még nem írtak meg, idézhetünk abból a regényből, amit még nem ismerünk. A halottaknak is van pótolnivalójuk. Nem titkoljuk el annak (a barátomnak) a nevét, aki Szerb Antal ifjúkori novellájáról érdeklődött: *Andor Csaba*. Az ő (hozzám írt) leveléből idézek:

„Könyved első részének a *Kiegészítés* előtti utolsó, zárójeles mondata ellentmondásra készítet. Persze hogy éltek, s részben élnek a szereplők, akikről írsz, de én valahogy úgy fogalmaztam volna, hogy ennek ellenére élni fognak. Hiszen Térey Benno csak annyiban él, amennyiben Ulpius Tamás él; igaz, egy idealistának ez az igazi élet. Valóságossá éppen azzal váltak könyved szereplői, hogy megörökítetted őket. Ez persze nem kritika, csak a látásmódok apró eltérése; én a jövő századból olvasom a könyvedet, amikor már fizikailag senki sem él, amúgy mindannyian együtt vagyunk és jól érezzük magunkat, mondjuk, valakinek az olvasmányában.”

Két könyvbe léptünk be egyszerre. Sőt! Egy ismeretlen harmadikba (ha jól értem): valakinek a jövő századbeli olvasmányába, amelyben *mindannyian együtt vagyunk és jól érezzük magunkat*. (Munkát adunk majd, mint halottak, valakinek.)

Engelbergben nem találkoztam Szerb Jánossal. Elkerültük egymást? Hol, melyik regényben találkozzunk majd? Andor Csaba elküldte a levelében Ulpius Tamás (vagyis Térey Benno) fiatalkori fényképének másolatát: „Ulpius Tamás képét eltettem magamnak: egy mágneslemez alkönyvtárának alkönyvtárában alussza örök álmát első szerelmem fényképével együtt. Amúgy jól mutatnak egymás mellett, ha olykor előhívom őket. Alig látszik, hogy fél évszázad köztük a korkülönbség. Hiába: *az igazán valóságos kapcsolat sohasem két személy között jön létre, hanem egy harmadik alkotja meg magában közöttük*”. (Amúgy, hm.)

Jávor Miklós r. őrnagy elvtárs BM III/III-4-b alosztályvezető

Helyben

1978. március 8. óta ellenséges tevékenység gyanúja miatt „Alapítók” fedőnéven bizalmas nyomozást folytatunk Györe Balázs és Csillag Veronika ellen. Az alapinformáció – többek között – az

alosztályotok által foglalkoztatott „Andics Gábor” fn. tmb. útján jutott birtokunkba, aki azóta is több operatív értékű adatot szerzett az ügyben. Az előzetes megbeszélések alapján az alábbiakat kívánjuk elérni a tmb. Segítségével:

- pontosan felmérni az ellenséges tevékenység tartalmát, célját és okait
- felderíteni más ellenséges személyekkel, csoportokkal való együttműködésüket, annak várható alakulását
- ellenséges tevékenységük operatív úton történő megelőzését, korlátozását, megszakítását, a célszemélyek és kapcsolati körök bomlasztását.

A fenti célok elérése érdekében kérjük, hogy

– a tmb. folyamatosan kísérje figyelemmel a célszemélyek tevékenységét és elképzeléseit, különös tekintettel tervezett folyóiratuk ellenséges célból történő esetleges illegális terjesztésére, a kéziratok folyóirat láncolatában és az úgynevezett „Vasárnapi kör”-ben játszott szerepükre

– ennek megfelelően derítse fel kapcsolati körüket, kapcsolattartásaik jellegét és módját

– hangoztassa az illegális terjesztés céltalanságát, annak ingatag és szűkkörű bázisát

– tartsa napirenden célszemélyeknél az MTA Irodalomtudományi Intézet keretén belül létrehozandó kis példányszámú, időszakos kiadvány megjelentetésének kérdését, illetve a nyilvános szereplés utáni igényüket terelje a meglévő folyóiratok felé

– a célszemélyek által rábízott részfeladatokat csak az illetékes operatív tiszt elvtárssal történt konzultáció után vállalja el, végrehajtásukat a meglévő objektív körülményekre való hivatkozással (leterheltség, szervezési problémák, stb.) nyújtsa, illetve végleg halassza el

– a megelőzés, bomlasztás, leválasztás érdekében derítse fel és az operatív helyzettől függően fokozza a célszemélyek, illetve kapcsolataik között lévő emberi, erkölcsi, politikai ellentéteket, de erősítse a pozitív tendenciákat

– szerezzen információkat célszemélyeink nyári nyugat-európai utazásával kapcsolatos terveikről, elképzeléseikről, különös tekintettel az esetleges disszidálási szándékra.

A részletek megbeszélésével Nagy J. r. hdgy elvtársat (tel.:51-32) bízom meg.

1978. máj. 18.

Esvégh M. r. szds. Alosztályvezető

...1977 őszén Lajos barátom kint maradt Dániában. Néhány héttel később behívtak egy három hónapos tiszti továbbképzésre egy vidéki város laktanyájába. Aztán újabb hetek múltán az ezred elhárító tisztjének irodájába hívtak. De nem ő fogadott. A Honvédelmi Minisztériumból érkező két tiszt mellett ő csak szótlán tanúja volt a jelenetnek. A két tiszt mondandója nagyjából ez volt: Lajost és vele együtt Dániába távozott barátját, továbbá néhány Magyarországon maradt társukat kémkedéssel gyanúsítják. Közülük többen is számítógép közelében dolgoztak, így olyan adatok birtokába juthattak, amelyek államtitkok. (Akkoriban a nagy számítógépeket sok helyen megosztva több intézmény használta. Ugyanazon a gépen bizonyos időszakokban vállalati programok, más-kor esetleg a soron következő ötéves terv programjai futottak, s ez utóbbiak már államtitoknak számítottak.) Magyarázom, hogy ez képtelenség, biztos vagyok benne, hogy az említett személyek egyike sem kém. Főleg Lajos mellett állok ki. Elnéző (barátságos?, lekezelő?) mosoly a válasz: tudják, hogy gyerekkori barátja vagyok, kiállok mellette, nem is vártak tőlem mást. Ne higgyem azonban, hogy ez segít Lajoson. Ha Pesten tartózkodna, ki lehetne hallgatni, esetleg tisztázhatná magát, de így, hogy Dániába ment, erre nincs lehetőség. Szigorúan véve nehéz bizonyítani bármit is, de ez nem a polgári élet, ahol a bíróság mérlegel és dönt, itt mások a szabályok. A katonai törvények szigorúbbak, mint a polgáriak, ami pedig a hírszerzés és kémelhárítás világát illeti, ott még a katonai törvények sem feltétlenül mérvadók. Sokszor a gyanú is elegendő. (Mihez? – tesszem fel magamban a költői kérdést, és nyomban meg is válaszolom: mondjuk ahhoz, hogy valaki kiessék a tizedik emeletről.)

Terhelő adatok felsorolása.

Bizalmas nyomozás alá vonva.

Szovjet- és kommunistaellenes politikai nézetei terjesztésére irodalmi jellegű lapot akart indítani.

A bizalmas nyomozás alá vont személyek hálózati priorálása elvégezve.

Szigorúan titkos!

Különösen fontos!

Kizárólag a BM politikai szerveinek használatára!

A jelentés további érdemleges értékelését az elvtársak tudják elvégezni.

Egy barátom hosszabb megbeszélést folytatott Györe Balázzsal és Csillag Veronikával és tanulmányozta az általuk a folyóirat megindítása tárgyában a Tájékoztatási Hivatalhoz beküldendő kérvényt. Az ezt megelőző héten Györe és felesége ügyvédnél járt, aki a – korábban már megszerkesztett – alig egy oldalas kérvényt formailag megfelelőnek minősítette. A kérvény semmit sem tartalmaz a szerzőkről és írásokról, csupán általánosságban jelenti be a lapindítás szándékát. Györe azt tervezi, hogy csak a kérvényre kapott válaszban foglalt felhívás esetén közli az írók nevét vagy mutat be írásokat.

A jelenlegi szerzők száma mintegy 30. Köztük szerepel Hamvas Béla postumus, kiadatlan írásaival, volt felesége, Kemény Katalin, valamint Ungváry Rudolf, **Eörsi István** (3-4 írással), Esterházy Péter, Nyíri Kristóf filozófus (egy rövid, nem filozófiai tárgyú előadás szövege), Kodolányi Gyula, Surányi László, Kakuk Tamás, Isztray Botond, Márai Botond, Molnár Gergely (4-5, javarészt filmelméleti tárgyú írással), Temesi Ferenc, Nádas Péter és Tábor Ádám.

A lap címéről nincs döntés, noha egyre több javaslat merül fel: Zuzda, Lakoma (Platon párbeszédére is utal a cím), Jel, Új Sziget (Németh László által társszerkesztett, rövid életű „Sziget” című lapra visszautalva), Mester és tanítvány. Az utóbbi címváltozat a lap elképzelt programjában is bizonyos módosulást jelez. Györe úgy gondolja, hogy a vele egykorú generáció írásai mellett kellőképpen nem ismert elődök írásait is nyilvánosságra kellene hozni; olyan írókét, akiket a lap köré csoportosult fiatalabb szerzők mesterüknek tekinthetnek. (Mindenek előtt Hamvas Béla több ezer oldalnyi terjedelmű, kiadatlan munkásságát hozzák erre példaként.)

Gyuris András r. alezredes

Komárom megyei RFK III/III osztályvezető, Tatabánya

Imre Ferenc r. szds elvtárral történt előzetes megbeszélés alapján további felhasználás céljából, mellékelten megküldjük az „Alapítók” fn. ügyben birtokunkba került „K” fotót.

1978. jún. 16.

Horváth J. r. ezredes

Esvégh Miklós r. szds

Csoportfőnök-hely.

Alosztályvez.

Hallgatom a kémelhárítókat. Sok mondandójuk van, alaposan felkészültek, mindenkiről mindent tudnak, ami egy kívülálló számára tudható. Blöffről tehát szó sem lehet, itt valami nagy baj van. Még mindig nem értem (vagy már gyanítom, de nem akarom megérteni?), hogy mit akarnak tőlem. „Barátságos, szívélyes légkörben beszélgetünk” – ahogy a diplomáciai életben mondani szokás. Az együttműködésemet kérik. Hetek telnek el, és még mindig nem fogom fel egészen, hogy mi is történt. Közben két ismerőssémmel is megbeszéltem a történeteket, egyet-értenek abban, hogy legközelebb el kell küldenem őket. Bólogatok, egyet értek velük magam is.

Tizenöt éve működik bejegyzett egyesületként a Madách Imre szellemi örökségét ápoló, irodalombarátok alkotta civil szervezet, amelyet Andor Csaba, az OSZK munkatársa egykori katonatársával, Grosschmid Péterrel alapított. Az ő nagymamája volt a cesztvei kúria utolsó tulajdonosa. Eddig 65 tanulmánykötetet adtak ki, évről évre szimpóziumokat rendeznek, s egyebek közt *Az ember tragédiája* ötven fordítását őrzik. Öt éve egy kutatószobához is hozzájutottak a régi balasgyarmati vármegyeházán.

Györe meghívást kapott a párizsi Magyar Műhely című lap ez évi „baráti találkozójára”, melyet május utolsó, június első napjaiban rendeznek Párizsban, és amelyre hivatalos magyar küldöttség is utazik. Felesége ugyancsak nyugati útlevélre vár. Csillag Veronika bátyjának itt tartózkodása idején közeli barátságba kerültek a lány egyik egyetemi évfolyamtársával, Barna Judittal. Györe, Csillag Veronika és Barna Judit most együtt tervezik a kiutazást. Ebben a pillanatban semmilyen tervről nincsen tudomásom, amely az országba való visszatérést célozná.

Györe Balázs a folyóirat engedélykérelmének beküldését éppen ezért halogatja, mert az útlevélhatóság válaszára vár. Amennyiben ez a válasz megérkezik, a hónap végén tervezi a kérelem beküldését. Ezt valószínű akkor is meg fogja tenni, ha az útlevélhatóság válasza negatív.

Egyik barátom rendszeresen találkozik Györe Balázssal, aki az utóbbi időben különváltan él feleségétől és szüleinél lakik. Györe Balázs lapalapítási tervéről semmit sem beszél, leköti viszont a párizsi útra való készülés, állítása szerint nem tudja, hogy miért éppen őt hívták meg a párizsi Magyar Műhely találkozójára. Györe Balázs megkérte barátomat, hogy a világbajnokság néhány mérkőzését megnézhesse nála a tévében. Feleségével az utcán és az egyetemen többször találkozott a barátom, de elfoglaltságára hivatkozva mindig kitért a beszélgetés elől.

Barátom közelebbi kapcsolatban Barna Judittal és Fóti Tamással van. Tudomása szerint Barna Judit válófélben van férjétől, Lugossy Lászlótól, pillanatnyilag pénzzavarban van. Korábbi ismeretségük biztosítja a kapcsolat folytatását.

1978 tavaszán levelet kaptam Párizsból, amelyben a Magyar Műhely szerkesztői meghívtak, hogy vegyek részt nyári találkozójukon Marly-le-Roi-ban. Megörültem. Csak azt nem tudtam, hogy miért hívtak meg. Vajon ki ajánlott a figyelmükbe? Legelőször – nem tudom, miért – Szerb János jutott az eszembe. Azonnal föltárcsáztam a jól ismert számot – 352-177 –, hogy megkérdezzem Jancsit, ő ajánlott-e a műhelyesek figyelmébe, hiszen ismerte őket. Röviden beszélünk. Nem, nem ő ajánlott, mondta, s fogalma sincs, ki lehetett. Ekkor hallottam utoljára a hangját! Ez lett életünk utolsó telefonbeszélgetése egymással. 1978 tavaszán hallottam utoljára Jancsi rövid *nemjeit* a telefonban. *Mi a franc lesz? Megdöglök vagy máshol élek.*

Illetékességéből, szóbeli kérésekre megküldöm bizalmas kapcsolatunk útján tudomásunkra jutott információkat: A Kulturális Minisztérium Irodalmi Főosztálya a Magyar Műhelyhez Párizsba küldendő delegációba beválasztotta Györe Balázs fiatal költőt, a FIJAK tagját. Miután Györe Balázs immár április óta állás nélkül van, útlevélkérelmére a javaslatot az Írószövetségtől kérte. Javaslatot a titkárság döntése alapján nem kapott, csupán egy igazolást, hogy 1978 óta tagja a FIJAK-nak. Egyébként Györe szavai alapján a küldöttség tagjai között van Pomogáts Béla is. Györe Balázs a kulturális miniszterhelyettes aláírásával ellátott érvényes utazási határozatot mutatott fel, mely feljogosítja őt a kiutazásra, valamint a kék úgynevezett szolgálati célú magánútlevél (kapitalista országokba érvényes) igénybevételére.

1978. jun. 13.

Berecz Károly r. szds
Alosztályvez.

Az ügynök megbízható. Ellenőrzött. Jelentése operatív szempontból értékes, párhuzamos úton ellenőrzött. Az ügynök feladatának megfelelően jelent.

Akkor tehát aláírom? – kérdezi néhány héttel később a két tiszt. Nem akarnak befolyásolni, szentelen hangon mondják: dönthetek úgy is, hogy cserben hagyom a barátomat. Valóban: lehet, hogy nem is ölik meg, én meg itt mindenféle hülyeséget aláírok. Latolgom az esélyeket. Különben is: tisztázzák nélkülem ezt az ügyet, hagyjanak békén!

Györe Balázs többször volt barátomnál tévét nézni. Lapalapítási tervéről nem beszélt, és baráti körében sem beszélnek erről. Elmondta, hogy ezen a héten vidéken lesz valamilyen táborban. Györe panaszkodott, hogy még nem kapta meg az útlevélét, mert nincs munkahelye, jöllehet „magas” helyen támogatták útlevélkérelmét. Csillag Verával nem találkozott a barátom.

Györe Balázs mintegy 4-5 hete különváltan él, elköltözött a nevezett lakásból, és nem foglalkozik a lap ügyével. Egyébként június végén, nem pedig május végén kerül sor arra a párizsi Magyar Műhely találkozóra, amelyre Györét meghívták. Korábban is elhatározta, hogy – a Tájékoztatói Hivatalhoz vagy más szervhez – addig a folyóirat ügyében nem küld be kérvényt, amíg nyugati útlevele meg nem érkezik. Erre viszont eddig nem került sor. Csillag Veronika későbbre, júliusra és augusztusra tervezett nyugati útjához is várja még az útlevélét.

„Pécsi Zoltán” jól teljesítette feladatát. Számára új feladatot nem adtam, mivel közelmúltban történt elhelyezkedése – átmeneti időre – komoly munkahelyi elfoglaltsággal jár.

II.

Nem múlt el ez a város? Nem, mert Ottlik Géza regénye biztosítja az *átjárhatóságot*, jövünk-megyünk benne, térkép nélkül, lassan és kitartóan. *Utolsó könyv. Fehér.* A város tele van emlékekkel, beszélgetünk, járókelők, sok az ismerős. Visszamentünk közben az álomba, ősz jött, tél lett, havazik. Elhagytuk a huszadik századot. Andor Csaba is elhagyta: „Amúgy beköltöztem a tizenkilencedik századba, azt hiszem, végérvényesen, s innen szemlélve már-már mulattató, amit a könyved címében ajánlasz. Mert élhetek ugyan a tizenkilencedik században, talán még az is megoldható, hogy álmaimban ott időzzem, de bizony hiába keresem, mert abban a században én már nem találhatom meg a saját halálomat. Hányszor elképzeltem magamban, hogy milyen szép lenne meghalni, mondjuk 1843-ban Keszihócon! Hiába: ott ugyan megtalálhatom, de *akkor* már nem találhatom meg a halálomat. Amúgy Madáchon kívül mással már nem foglalkozom...” (Ismét az *amúgy!* Most már vészjóslóan, fenyegetően. Egyre hihetőbb, hogy az angyalok összetévesztik az élőket a halottakkal.) A múlt században vagyunk tehát egy szerelmes versben. Keszihócon? Átvisszük *hosszan átélt szerelmünk gyötrelmét, azt, mi el sose mondható*, egy soha meg nem jelent, Madách első szerelméről szóló könyvbe, amit (természetesen) Andor Csaba írt. („A könyv bárminemű sokszorosítása [beleértve az egyes részeket, azok fordítását, adaptálását stb.] megengedett. A jelen könyv szerzője megtiszteltetésnek tekinti, ha könyvét sokszorosításra méltatják.”)

Minden hamuvá lett, szerzetesek.

Egy ismerősöm Wilhelm Andrással, a Zenetudományi Intézet kutatójával és Új Zenei Stúdió-taggal történt rövid beszélgetés nyomán értesült, hogy július elején Párizsban megtartották a Magyar Műhely-találkozót. Erre sem Györe Balázs, sem Petri György költő nem utazott ki (mindkettő meghívást kapott). A július 11–13. közötti napokban részletesebb beszámólót kaphatunk a találkozó eseményeiről.

Feladat: Új munkahelyén történő beilleszkedést követően fokozza aktivitását a kéziratok folyóirat köré csoportosult személyek felderítésére.

Javaslat: Engedély alapján „Alapítók” fn. n. bizalmas nyomozás alatt tartjuk Csillag Veronikát és Györe Balázst. Ellenőrzésük során megállapítottuk, hogy a szovjet- és kommunista ellenes politikai beállítottságú fiatalok továbbra is ellenséges tevékenységgel gyanúsíthatók. Az ügy célszemélyeinek ellenőrzésében fontos szerepe van az alkalmazott 3/a operatív-technikai rendszabálynak, amely hatékonyan elősegítette a csoport és a hozzájuk kapcsolódó személyek tevékenységének megismerését.

A technikai eszköz útján nyert anyagokat felhasználtuk tájékoztató jelentésekhez és megelőző jellegű intézkedéseinkhez. A rendszabály alkalmazása a jövőben is feltétlenül indokolt, ezért kérjük Csillag Veronika ellenőrzésére bevezetett 1978. július 24-ig engedélyezett 3/a operatív rendszabály üzemeltetésének 1978. december 31-ig történő meghosszabbítását engedélyezni.

Nagy J. r. hdgy

dr. Horváth József r. ezredes

Esvégh Miklós r. szds.

Csoportfőnökhely.

Alosztályvez.

Engedélyezze: Harangozó Szilveszter r. vezérőrnagy főcsof. f. I. hely.

Minden második mondatomat kiigazítják. Nemcsak X volt jelen, hanem Y is. Az is elhangzott, hogy... Z erre azt válaszolta... Ha mindent tudnak, miért faggatnak? Kezdem belátni: egy olyan világban, ahol minden szavamat ki- és lehallgatják, nem könnyű hazudni; a hazugságot csinálni kell!

Folyó hó 23-án ismét találkoztam Györe Balázssal. Egy barátja társaságában volt, aki egy alkalommal korábban már megjelent a Józsa Béla utcai lakásban. Györe elmondta, hogy mindmáig nem kapott nyugati útlevelekérelmére határozatot. Párizsba, a Magyar Műhely találkozója kiutazni nem tudott, ám szeretne (negatív esetben is) határozathoz jutni. Györe azt tervezi, hogy (esetleg írásos beadvány formájában) tájékoztatást kér. Az összegyűjtött „folyóiratként” kiadni tervezett kéziratok száma nem bővült, Györe Balázs a közeljövőben egyáltalán nem tervezi azt, hogy a hivatalos engedélyeztetés eljárását megindítsa (illetve a már elkészült kérvényt a Tájékoztatási Hivatalhoz megküldje). A „folyóirat” szerkesztését az is kedvezőtlenül befolyásolta, hogy feleségetől teljesen

külön vált, hazaköltözött (tel.: 155-510). Így a munka a „folyóirattal” gyakorlatilag teljesen megtorpant.

Értékelés: „Pécsi Zoltán” jól oldotta meg feladatát.

Feladat: Csillag Veronika és Barna Judit távollétében vonja szorosabbra kapcsolatát Győre Balázssal.

Helyben: Egy barátom találkozott Győre Balázssal, aki elmondta, hogy a Széchenyi Könyvtárban fog dolgozni. A korábban elutasított útlevelekérelméhez megjegyzést nem fűzött. Családi körülményeiről, Csillag Veronikáról nem tett említést.

Felmegek Verához, papírt, tollat veszek elő, élőbeszéd helyett azon üzenek neki. Az utcára hívom beszélgetni, aztán meggyújtom a papírt a hamutartóban. (25 év múltán idézi fel a jelenetet, én már régen elfelejtettem. Úgy látszik, az ő emlékezetében megmaradt az invitálásnak ez a rendhagyó módja. S ahogyan elmeséli, egyszeriben bennem is felidézi az elveszettek hitt emlékeket.)

Az utcán aztán elmondom neki mindent, azzal a megjegyzéssel, hogy ha mindketten meghalunk (mármint Lajos és én), akkor elmesélheti, sőt: el is kell mesélnie. Még nem sejttem, 25 évvel később a feleségem lesz a második, aki értesül a történekről. Ha nőkről volt szó, mindig tévedhetetlen voltam. Vera 25 éven át hallgatott. Szerettem Verát, talán már nem is úgy, ahogyan az illendőség kívánná, ahogyan 25 évvel ezelőtt, jó barátként szerettem őt, inkább úgy, ahogyan 29 éve.

Bernben vagyunk együtt, egy régi házban, Paul Klee rajzán (*Egy régi ház ablakából*), a város fő-utcáján, éjszaka, esik, *kilátás az öreg lakásból*, az utca fölött út a toronyóra, berni háztetők, ereszcatorna: alszunk. Álmunkban átélünk egy teljes szerelmet. „Létezik, de csak egyszer, egyetlen példányban... a vágy abszolútumában, ebben a kocsonyás valóságban...” Feltámadt a szél, ellapozódott a könyv, fölborzolta a lapokat, továbblapozta a könyvet, messze kerültünk az idézettől, nem tudjuk visszakeresni, nem tudjuk pontosítani, emlékezetből írhatjuk csak le. Nincs időnk (Bernben) maradni, mert sok az elfoglaltságunk Ottlik városában (Buda), mint ahogy Andor Csabának sok az elfoglaltsága a 19. században. *Az igazi jóság – az illúzióengedélyezés (művészete)*. Utolsó lakásunk. Vár. Szeretet.

Belügyminisztérium III/III-4 aloszt.

Pálffy Imre r. őrnagy elv. III/III-5 oszt.véz.

Helyben: Az „Alapítók” fn. ügy egyik célszemélyként tartjuk ellenőrzés alatt Győre Balázs (Bpest, 1951. V. 8. Széles Ilona) Bp. XII. Józsa Béla u. 27/b. fszt. 4. alatti lakost. Nevezett ellenséges nézeteinek kifejezésére és terjesztésére egy irodalmi jellegű lapot akar indítani. Győre Balázs adataink szerint a Magyar Rádió Külföldi Adások Főszerkesztőségének Export Szerkesztőségében szeretne elhelyezkedni. A fentiek alapján az ide történő felvételét nem tartjuk kívánatosnak, ezért kérjük annak megakadályozását.

Értékelő jelentés: Az ellenséges tevékenység felderítésére és megelőzésére 3/a operatív technikai rendszabályt és „K” ellenőrzést alkalmaztunk, folyamatosan felhasználtuk „Pécsi Zoltán” fn. tmb. és a BM III/III-4-b alosztály által foglalkoztatott „Andics Gábor” fn. tmb. operatív lehetőségeit, az utóbbi segítségével történt Győre Balázs hálózati befolyásolása. A társosztályok és társszervekkel való együttműködésünk során a BM III/III-5-a alosztály esetenként „Walter” fn. tmb., az E/3 SZT-tiszt és hivatalos kapcsolata, a Komárom megyei RFK III/III osztálya „Varga” fn. tmb. segítségével szerzett részinformációkat.

A keletkezett információk értékelése és elemzése során az alábbiakat állapítottuk meg: A polgári környezetben felnőtt célszemélyeink polgári beállítottságú kiforrotlan ellenzékiek. Emberi magatartásukra is a felszínes jelenségekbe való kapaszkodás, bizonytalanság jellemző.

Győréék áprilisig az irodalmi élet minden területéről körülbelül 30 szerző munkáját gyűjtötték össze, mintegy ezer oldal terjedelemben...

A fennálló ellentéteket és bizonytalanságokat hálózati úton is sikerült fokozni.

Györe Balázs elsősorban állásproblémáját igyekezett megoldani és párizsi Magyar Műhely meghívására történő utazásának előkészítésével volt elfoglalva. Utazását egy hosszabb nyugati tartózkodással szerette volna összekötni, esetleg a helyzettől függően végleg kint maradni. A Kulturális Minisztérium azonban időközben elállt az utazástól. Tekintettel arra, hogy március óta nem dolgozott, már anyagi okokból is kénytelen volt állás után nézni. Augusztusban sikerült viszonylag kötetlen szerződéses állást kapnia az OSZK egyik osztályán. Itt bizalmas anyagokhoz nem juthat hozzá. Társosztályunk hálózati úton ellenőrizni tudja, hogy felveszi-e a kapcsolatot az OSZK-ban dolgozó két személlyel, akik részt vesznek a kézíratos folyóirat terjesztésében. A másik terve, hogy a Magyar rádió Külföldi Adások Főszerkesztőségének Export Szerkesztőségében dolgozzon. Felvételének megakadályozását átiratban kértük társosztályunktól.

Számolom a napokat. 1977 novembere óta több mint tízezer nap telt el. Hála a joggyakorlatoknak, napjában csak kétszer-háromszor jutott eszembe mindaz, ami akkor és azután történt. Összesen tehát húsz-harmincezerszer. Egy normális ember ebbe biztosan régen beleőrült volna. Sohasem voltam normális, ezért nem őrültem bele.

Abból a könyvből olvastunk, *amelyből érzelmesen szálldogált az erkölcs és barátság mentaillata.* („Emlékszel a régi magyar literatúrára?”) *Az ember reménytelen maflasága, merevsége...* Maradék. Töredék (*kiábrándító forma, de az egyetlen becsületes műfaj*). „Ott állunk évről évre kerteden, mi fák...” Néha felugornánk, feldöntve széket, összegyűrve szőnyeget, megmutatni megtalált idézetünket, sorokat, amiket régóta kerestünk, Szerb Jánosnak. Nem hívhatom elő egy mágneslemez alkönyvtárának alkönyvtárából! Nem szól rám (Osváttal) (a közös álomból): *Meztelen legyen az elbeszélés.* („Törd össze, dobd ki, vedd le, hajtsd el! felesleges!”)

Új feladatot kapok: 19. századi gyászjelentéseket kell feldolgoznom. Rendre megfordítom a lapokat; lehet, hogy a címzett fontosabb személy, mint az elhunyt. Úgy veszem észre, az intim közléseket inkább a gyászír mellé írták. Rám fér egy kis nyelvlecke; ha már más nyelvet nem beszélék, előbb-utóbb illenék megtanulnom legalább magyarul.

Egyik barátom találkozott Györe Balázssal, aki elmondta, hogy az OSZK-ban dolgozik és a „lap-alapítással” már nem foglalkozik. Korábban barátom már ajánlotta neki, hogy folyóirat helyett inkább egyedi kiadványban jelentesse meg a saját és barátai írásait, de utóbbi időben ilyen kísérletre sem került sor.

Jelentés: A Csillag–Györe-féle folyóirat engedélyezése ügyében Györe Balázs mindaddig nem tett további lépést. Egy ismerősüknek Csillag Veronika elmondta, hogy a kettőjük közti viszony bizonyos javulása után azt tervezik, hogy 1-2 héten belül újból felülvizsgálják a „lap” ügyét és Csillag Veronika szorgalmazza, hogy indítsák be az engedélyeztetési eljárást.

Javaslat: Munkánk eredményeként az ellenzékieskedő fiatalok ellenséges tevékenysége mérséklődött, de még nem szűnt meg véglegesen. Az ellenőrzésben fontos szerepe van az alkalmazott 3/a operatív rendszabálynak, amely hatékonyan elősegítette Györéék és a hozzájuk kapcsolódó személyek tevékenységének megismerését és újabb kapcsolataik felderítését. A rendszabály alkalmazása a jövőben is szükséges, ezért kérjük Györe Balázs 3/a ellenőrzésének meghosszabbítását 1979. március 6-ig.

Fogom a tollat, hogy aláírjam, amit gépeltem, de megakadályoznak benne. A Belügyminisztérium tisztje azt mondja, nem írhatom alá a nevemet. Rám bízta, milyen fedőnevet választok.

– Nem írhatom oda a nevemet? – kérdezem hitetlenkedve. Úgy gondoltam, ilyesmi csak régmúlt korokban létezett.

– Nem, az tilos.

„De akkor honnan fogja tudni száz év múlva az, aki kézbe veszi a jelentésemet, hogy ki írta?”
– tünődöm. Valami támpontot mégiscsak illenék adnom! Jó kis agytorna. Értelmes ötlet híján megkérdem:

– Andics lehet a nevem?

A tiszt bólogat, igen, az már lehet. Ez is valami: ha az első három betűből nem jön rá a kései olvasó a megfejtésre, akkor adja vissza diplomáját! (Órák telnek el, mire rádöbbenek, száz év múltán egy ismeretlen névnek és egy fedőnévnek az azonosítása értelmetlen dolog.)

- És a Csaba maradhat?
 - Ne vicceljen!
 - Hát akkor legyen Gábor.
- Ebben megállapodunk. Mostantól Andics Gábor a nevem.

III.

„Most éppen Madách édesanyjának levelezését gyűjtöm egybe, s adom ki. Kezdem belátni (*írja Andor Csaba*), hogy Szókratésznek mennyire igaza volt, amikor azt állította, hogy minden helytelen cselekedet végső soron a helyes cselekedet fel nem ismerésével, vagyis tudatlansággal magyarázható. Néhai mesterem etikai intellektualizmusát még meg is toldom: csak az ítélkezzék, aki a tökéletes bíró szerepét valóban el tudja játszani; s a tökéletes bíró – aki minden cselekedet valamennyi motívumát tökéletesen ismeri és érti – nem tehet mást, mint hogy mindig mindenkit felment. Madách édesanyját én már réges-rég felmentettem, csakúgy, mint a feleségét; végre bátran írhatok rólok, s védhetem egyiküket másikkal szemben, s akár mindkettőjüket Madáchcsal szemben is. Ezen a szűk területen már-már korlátlanak mondható tehát a szabadságom.”

A levélrészlet utolsó mondata mintha nekem szólna. (Nem tudok rá magyarázatot, miért érzem így. Lehet, hogy tévedek.) Mintha én kapnék felmentést egy (súlyos?) ítélet alól. Mintha nem Madáchékat, hanem engem mentene fel a barátom egy zárlat alól, megadva az engedélyt az írásra. A megszólalásra és a megszólításra. *Bátran írhatok*. Megkaptam a (korlátlanak mondható) szabadságot egy szűk területen.

Ülünk a konyhában a feleségemmel. Magyarázom, hogy az első együtt töltött éjszaka előtt nem mondhattam el mindezt, hiszen még húszéves sem volt; ekkora terhet nem tehettem a vállára. De amit nem mondtam el az első éjszaka előtt, azt nem mondhatom el máskor, csak most, az utolsó éjszaka után.

Jelentés: Kapcsolatuk a könyvtárban fecsegésben merül ki.

Megjegyzés: A hálózat Csillag Veronika felé további hírszerző lehetőséggel rendelkezik. Feladatul kapta, hogy további információkat gyűjtsön.

Jelentés: A Csillag–Györe-féle baráti körből Geher István, a Bölcsészettudományi Kar Angol Nyelv és Irodalom Tanszékének előadója, amerikanisztikával, amerikai történelemmel és irodalomkutatással foglalkozik. Több műfordítása és irodalmi közzététele is megjelent. Legalább egyszer hosszabb időt töltött az Egyesült Államokban.

Eleinte úgy látom, hogy valamit még nem értek. Később rájövök, hogy semmit se értek. Mit kezd a Belügyminisztérium a jelentéseimmel? Két lehetőséggel is számot vetettem. Ha senkiről sem mondok semmi rosszat, akkor előbb-utóbb vagy békén hagynak, vagy zsarolni kezdenek. Telnek-múlnak a hónapok, és nem következik be egyik sem. Érzem, hogy nagy baj van: éppen olyan jelentésekre van szükségük, amilyeneket írok. Csak még azt nem értem, miért. Vajon mi lehet az írásaimban, ami a velem szemben ülő számára oly vonzó? Lassú felfogású vagyok, hosszú hónapokba telik, mire úgy gondolom (talán csak elhitetem magammal?), hogy végre értem.

Látásmódok apró eltérése? Idézetekre emlékezünk. (*A jövő századból nézve?*) Fáj, hogy Andor Csaba eltávolodott a 20. századtól: „Hiába: ez a század valahogy nagyon eltávolodott tőlem.” (Le is mondott róla?) „...át, jaj, mit vihetünk? Mit lassan itt megtanultunk: látásunkat sem, s ami itt történt.” Kolostor a hegyek között. Kéziratolvasás. Regénylakók az átjárható városban. Remélem, a barátom elolvashatja majd Ulpius Tamás halálának történetét, én pedig meg tudom írni Andor Csaba életét. Rátalállok Szerb Jánosra. „Nézd, mind vannak a fák.”

...mikor félévi letartóztatásom után Pozsonyból az Újépületbe hurcoltak: lassankint borzadva vettem észre, hogy lelkem megtörik az iszonyú börtön sötét falai: közt, a hol a *napvilágtól is meg voltam fosztva*.

Akkor éreztem, hogy mi az a magán-börtön.

De nem adtam meg magam küzdés nélkül sötét gondolataimnak. Felújítottam emlékemben a forradalom dicső napjait, átfürkészttem életem, ifjúságom, családi köröm minden szebb emlékét,

hogy a sötét lehangoltságot, mely a hosszas magán-börtönben vérem minden cseppjét megmérgezte, eltávolítsam magamtól. Az *őrüléstől* féltem...

A mint szétnéztem szűk börtönömben, mintegy a gondviselést híva segítségül, *egy krétadarabot vettem észre az asztalom alatt*. Valószínűleg a börtönőr ejtette el, mikor reggelimet behozta.

Mintha egy jótékony szellemsugár világította volna meg börtönömet és sötét kedélyemet: *tervem abban a percben* készen volt.

– Írni, dolgozni fogok – susogám magamban – kedélyem szórakoztatására. A terv rögtön tetté lőn. A *fenyőasztal* lett pergameuem.

– Minden nap egy-két jó barátom emlékkönyvébe készítettem verset; s miután megírtam, tüstént betanultam s aztán letöröltem, hogy a börtönőr vagy auditor észre ne vegyék és íróeszközömtől meg ne fosztasson...

– Másodszor már drámát írtam. Ez is hamar elkészült. Ezután egy regénybe kezdtem, de azt félbehagytam. *És ekkor kezdtem hozzá az „Ember tragédiájá”-hoz.*

– *Először Lucifer nevet adtam ennek a műnek*, mellyel fogságom végéig kihúztam az időt.

– *Ez a munkám vagy nagyon jó, vagy nagyon rossz – de semmi esetre sem közönséges.*”

Andor Csaba nagyon régi barátom. Matematikus, író, Madách-kutató.

1993 áprilisában jelent meg a *Mindenki keresse a saját halálát* című könyvem (Geher István szerkesztésében a Cserépfalvi kiadónál), amelynek első írása („*csak ennyi: ellen*”) Szerb Jánosról szól. A könyvből küldtem egy példányt a barátomnak. Levelet kaptam tőle: „Köszönöm a könyvet, még inkább a benne lévő olvasmányt, amely üde színfolt múlt századi olvasmányaim mellett. Ha jobban belegondolok, az utolsó huszadik századi olvasmányom szintűgy a Te könyved volt, *A 91-esen nyugodtan elalhatok.*”

Könyvem első részének, a *Kiegészítés* előtti utolsó, zárójeles mondata (amelyik ellentmondásra készítette a barátomat) így hangzik: „(Nem csak ezeken a lapokon van illetőségük és személyiségük [mármint írásom »fő« szereplőinek], hanem a valóságban is éltek, élnek és élni fognak örökké.)”

Könyvem második részének („*még mindig élünk*”) végén (zárójelben) megemlítem: „(A napokban kétségbeesetten kerestem (a lengyel költő, Bialoszewski) verseskötetét, túvé tettem érte az egész lakást. Nem találtam.)” Nos, Andor Csaba a levelében közli, hogy ő is keresi a Bialoszewski-kötetet („a hetvenes évek elején a *Napjaink költészete* sorozatban jelent meg”), és ha megtalálja, elküldi nekem. „Igazi könyv volt, az utolsó igazi könyvek egyike... Fel kellett vágni, hogy olvasni lehessen.”

Olvasom Györe Balázs könyvét: „Remélem, a barátom elolvashatja majd Ulpius Tamás halálának történetét, én pedig meg tudom írni Andor Csaba életét.” Csak azt ne! Addig semmiképpen se, amíg meg nem oszthatom a titkot legalább Veled! – gondolom magamban. Aztán megnyugszom: Balázs bizonyára vár még néhány évet, én pedig előbb-utóbb úgyis elmondok Neki mindent. Kötve hiszem, hogy kedve lesz még megírni. Magam sem tudom sem megírni, sem élni az életemet, amely már régóta nem is az enyém. Ha enyém volna, nyomban eldobnám magamtól, mint egy elnyútt, rongyos és piszkos ruhadarabot, úgy válnék meg tőle. De előbb vissza kellene kapnom, mielőtt még „mint talált tárgyat”... ■■■